

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ก่อนหน้าที่ไทยจะเข้ามามีอำนาจในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในพุทธศตวรรษที่ 18 นั้น พบว่า ชาวจีนเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับดินแดนต่างๆ ในบริเวณอ่าวไทยแล้ว ดังนั้นชาวจีนจึงรู้จัก และคุ้นเคยกับดินแดนแถบนี้เป็นอย่างดี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าในสมัยอยุธยา มีชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองไทยซึ่งส่วนมากเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนเหล่านี้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของอยุธยาโดยเฉพาะการค้ากับต่างประเทศ ชาวจีนส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญทางการค้าและการเดินเรือทะเลเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงพบว่าชาวจีนได้อาศัยสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาประกอบอาชีพของตนในเมืองไทย โดยเริ่มจากการเป็นพ่อค้า และเมื่อสร้างฐานะจนมั่นคงแล้วก็หาโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางด้านการเมืองการปกครองและสังคมของไทยโดยการเข้ารับราชการในกรมกองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้ากับต่างประเทศ อาทิเช่น กรมท่า เป็นต้น ซึ่งชาวจีนเหล่านี้สามารถปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี จนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในสมัยอยุธยาตอนปลายพบว่ามีชาวจีนหลายคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ เช่น ในสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระได้แต่งตั้งชาวจีนผู้หนึ่งเป็นพระยาโกษาธิบดี (จีน) เสนาบดีพระคลัง ซึ่งขุนนางชาวจีนผู้นี้มีอิทธิพลและบทบาทที่สำคัญในราชสำนัก สามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวจีนหลายคนได้รับตำแหน่งที่สำคัญในกรมกองต่างๆ โดยเฉพาะในกรมกองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้ากับต่างประเทศ เป็นต้น

สมัยธนบุรีเป็นสมัยแห่งการก่อสร้างสร้างตัวเนื่องจากผลของสงครามระหว่างไทยกับพม่าในปีพ.ศ.2310 ส่งผลให้บ้านเมืองถูกทำลายอย่างยับเยิน ราษฎรต้องอยู่ในสภาพที่อดอยากและล้มตายเป็นจำนวนมาก เศรษฐกิจทรุดโทรมเป็นอันมากต้องทำการฟื้นฟูเป็นการเร่งด่วน ซึ่งชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในทางด้านเศรษฐกิจ และจะพบว่าชาวจีนแต่จิวเป็นชาวจีนกลุ่มใหญ่ที่เข้ามามีบทบาทในสมัยนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงให้การสนับสนุนและส่งเสริมชาวจีนเหล่านี้เป็น

อย่างมาก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากพระองค์มีเชื้อสายจีน (แต่จิว) และชาวจีนแต่จิวก็เป็นฐานกำลังที่สำคัญของพระองค์ในการสู้รบกับข้าศึกตั้งแต่ครั้งที่พระองค์ตีฝ่าวงล้อมพม่าออกมาจากอยุธยา ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ชาวจีนเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนและยกย่องเป็นอย่างมากจนมีการกล่าวว่าเป็น "จีนหลวง"

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325 - 2394) พบว่าการหลั่งไหลของชาวจีนเข้ามาในเมืองไทยเป็นระลอกๆ เนื่องมาจากภาวะความอดอยากและสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจีน รวมทั้งสภาพสังคมไทยในเวลานั้นก็เปิดโอกาสให้ชาวจีนเข้ามาจับตลาดโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ การเข้ามาประกอบอาชีพเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับตนเองของชาวจีนนั้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย ซึ่งภายหลังจากการทำสนธิสัญญาเบอร์นีย์กับอังกฤษในปีพ.ศ.2369 แล้วก่อให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก การค้าขายตัวในอัตราที่สูงโดยเฉพาะการค้ากับต่างประเทศ สังคมไทยในเวลานั้นจึงต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อใช้ในการผลิตสินค้านำไปจำหน่ายยังต่างประเทศ แต่แรงงานไพร่ไม่อาจตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ ดังนั้นแรงงานของชาวจีนที่อพยพเข้ามาสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมไทยในช่วงเวลานั้นได้เป็นอย่างดี และนอกจากจะเข้ามาจับตลาดทางด้านเศรษฐกิจแล้ว พบว่าการเป็นขุนนางในระบบราชการของไทยก็เป็นบทบาทที่สำคัญและน่าสนใจอีกด้านหนึ่งของชาวจีน โดยทางการไทยจะแต่งตั้งชาวจีนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพนับถือในหมู่ชาวจีนทั่วไปทำหน้าที่ในการดูแลควบคุมชาวจีนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและไม่ก่อความวุ่นวายขึ้นในสังคม วิธีนี้นอกจากจะเป็นการควบคุมและให้การคุ้มครองแก่ชาวจีนแล้ว ยังเป็นการผูกใจให้ชาวจีนมีความจงรักภักดี และทางการไทยยังได้ใช้ประโยชน์จากความสามารถของชาวจีนเหล่านี้ด้วย ในขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวจีนเข้ามาจับตลาดและอิทธิพลในสังคมไทย และยิ่งพบว่าชาวจีนที่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยส่วนใหญ่ มักจะเป็นผู้ขายและมีได้นำภรรยาไปด้วย ดังนั้นจึงเกิดการแต่งงานระหว่างชายจีนกับหญิงไทยเป็นจำนวนมาก ชาวจีนเหล่านี้เมื่อแต่งงานกับคนไทยแล้วก็มักจะปฏิบัติตามแบบขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย เช่น การทำบุญตักบาตร การไปวัดฟังพระเทศน์ ฯลฯ ซึ่งการแต่งงานก็มีได้จำกัดอยู่เฉพาะคนในระดับล่างเท่านั้น แต่พบว่าแม้แต่ชนชั้นมูลนายของไทยก็มีการแต่งงานกับชาวจีนด้วยเช่นกัน การสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างชนชั้นมูลนายไทยกับชาวจีนนั้นทำให้ชาวจีนกลายมาเป็นชนชั้นหนึ่งในสังคมไทย และเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อสังคม และเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างยิ่ง.

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2172 - 2394) ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลที่สำคัญในสังคมไทย ในหลายๆ ด้านด้วยกันกล่าวคือเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคม ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของชาวจีนในเมืองไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2172 - 2394 จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจควรแก่การศึกษา ค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงทำการศึกษามูลเหตุและปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยในด้านต่างๆ ตลอดจนศึกษาถึงความสำคัญและผลกระทบของบทบาทดังกล่าวที่มีต่อสังคมไทยในด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2172 - 2394 เพื่อที่จะได้เห็นภาพบทบาทของชาวจีนในด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและชัดเจนยิ่งขึ้น.

วัตถุประสงค์

1. ศึกษามูลเหตุและปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนมีบทบาทในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2172 - 2394
2. ศึกษาบทบาทของชาวจีนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการเมืองในช่วงสมัยดังกล่าว
3. ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการเมืองในช่วงสมัยดังกล่าว

สมมติฐาน

บทบาทของชาวจีนในไทยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ และการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเป็นผลเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศจีน และบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของไทย รวมทั้งคุณสมบัติบางประการของชาวจีนที่เปิดโอกาสให้ชาวจีน

เข้ามามีบทบาทในไทย ซึ่งบทบาทดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ในช่วงสมัยดังกล่าว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงมูลเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวจีนมีบทบาทในไทยในด้านต่างๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2172 - 2394
2. ทำให้ทราบบทบาทของชาวจีนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการเมืองในช่วงสมัยดังกล่าว
3. ทำให้ทราบผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการเมืองในช่วงสมัยดังกล่าว

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1. เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์
 - 1.1. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1
 - 1.2. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2
 - 1.3. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3
 - 1.4. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4
2. ข้อมูลชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว
 - 2.1. กฎหมายตราสามดวง
 - 2.2. หนังสือราชกิจจานุเบกษา
 - 2.3. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1171 - 1172
 - 2.4. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ.1186 - 1192

3. ข้อมูลชั้นรอง

- 3.1. พระราชพงศาวดารต่างๆ
- 3.2. หนังสือประวัติศาสตร์และหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
- 3.3. วิทยานิพนธ์
- 3.4. งานวิจัยต่างๆ
- 3.5. วารสาร และนิตยสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูล

1. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
2. หอสมุดแห่งชาติ
3. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
7. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
8. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
9. ห้องสมุดสยามสมาคมแห่งประเทศไทย
10. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย